

Meetnet nachtvlinders

Nieuwsbrief april 2024

Beste nachtvlindertellers,

Zoals de meeste van jullie vast hebben gemerkt, is het nachtvlinderseizoen weer volop aan de gang. We hebben het geluk gehad dat we in februari en maart enkele warme, zwoele avonden hebben gehad, waardoor de vallen regelmatig onder goede omstandigheden geplaatst konden worden. Een aantal soorten is momenteel ook alweer over hun piek heen, zoals de voorjaarsspanners en de meeste soorten voorjaarsuilen. In april komen de zomervlinders er weer aan en kunnen we weer een grotere diversiteit aan verschillende soorten verwachten, al zullen de totale aantallen deze maand naar alle waarschijnlijkheid wel weer lager liggen dan in maart. Dit noemen we de 'voorjaarsdip', een periode waarin er gewoonlijk minder exemplaren gevangen worden. Ons advies is om wel gewoon lekker de val te blijven zetten, want er vliegen ondanks de lagere aantallen genoeg leuke soorten rond. En ook als je niets vangt zijn dat belangrijke gegevens, voer die nachten dus vooral ook in.

Verschillen tussen vangsten agrarisch gebied, bossen en de stad

We krijgen regelmatig rond deze tijd van het jaar de vraag waarom mensen in de tuin zo weinig vangen. Voornamelijk in het stedelijk gebied liggen de aantallen in het vroege voorjaar vaak lager ten opzichte van bijvoorbeeld bossen. Hier zijn verschillende verklaringen voor. Ten eerste zien we dat in het vroege voorjaar de meeste nachtvlinders in het bos worden gevangen. Dit komt omdat in deze tijd van het jaar de soorten vliegen die als rups voornamelijk leven van bomen en struiken. Op figuur 1 zijn de verschillen tussen de vangsten met LedEmmers binnen het meetnet in het agrarisch gebied vergeleken met die in bossen en het stedelijk gebied. Binnen de bebouwde kom staat wel vaak verschillende soorten beplanting, maar dit gaat in veel gevallen om jonge of uitheemse beplanting. Hierdoor haal je nooit de aantallen die je in het bos kunt vangen. Daarnaast hebben we natuurlijk ook nog de invloed van omgevingslicht in de bebouwde kom, die in combinatie met eerder genoemde reden ook effect kan hebben op de vangsten in de bebouwde kom in het vroege voorjaar. Ditzelfde fenomeen geldt trouwens ook in het (late) najaar.

Figuur 1: Het verloop van de gevangen nachtvlinders door het jaar heen, opgesplitst in drie categorieën.

Korte terugblik maart

In onderstaande tabel 1 zien we de top-15 van maart 2024 uit het meetnet. Zoals te verwachten staan vrijwel alle soorten voorjaarsuilen hoog. De tweestreepvoorjaarsuil (*Orthosia cerasi*, *figuur 2*) wint het dit jaar van de kleine voorjaarsuil (*Orthosia cruda*), een soort die in andere jaren een stuk algemener was (in maart 2023 nog 4100+ exemplaren op 156 meetpunten). Ook vinden we twee microvlinders terug in deze top-15, namelijk de voorjaarsbladroller (*Tortricodes alternella*) en de voorjaarskortvleugelmot (*Diurnea fagella*). Een andere soort die afgelopen maand opvallend vaak werd gezien, is de grijze heispanner (*Pachycnemis hippocastanaria*). Die we in deze tabel terugvinden op plaats 13. Vorig jaar werden van deze soort in maart slechts 16 exemplaren op 8 meetpunten gezien.

Gezien deze aantallen moge het duidelijk zijn dat het in maart zeker al de moeite waard is om de val te plaatsen. Sowieso moedigen wij jaarrond tellen aan!

Figuur 2: De tweestreepvoorjaarsuil werd in de maand maart het meest doorgegeven.

Tabel 1: De Top-15 van maart 2024 (zowel macro als micro).

	soort	wetenschappelijke naam	groep	aantal exemplaren	aantal meetpunten
1	tweistreepvoorjaarsuil	<i>Orthosia cerasi</i>	macro	2945	253
2	kleine voorjaarsuil	<i>Orthosia cruda</i>	macro	2351	212
3	nunvlinder	<i>Orthosia gothica</i>	macro	1267	276
4	variabele voorjaarsuil	<i>Orthosia incerta</i>	macro	776	189
5	voorjaarsboomspanner	<i>Alsophila aescularia</i>	macro	716	158
6	grote voorjaarsspanner	<i>Agriopsis marginaria</i>	macro	400	105
7	bosbesuil	<i>Conistra vaccinii</i>	macro	392	149
8	voorjaarsbladroller	<i>Tortricodes alternella</i>	micro	301	63
9	voorjaarskortvleugelmot	<i>Diurnea fagella</i>	micro	269	63
10	voorjaarsspanner	<i>Apocheima hispidaria</i>	macro	175	67
11	gewone spikkelspanner	<i>Ectropis crepuscularia</i>	macro	159	46
12	vroege blokspanner	<i>Trichopteryx carpinata</i>	macro	131	31
13	grijze heispanner	<i>Pachycnemis hippocastanaria</i>	macro	122	31
14	zwartkamdwergspanner	<i>Gymnoscelis rufifasciata</i>	macro	104	52
15	voorjaarsdwergspanner	<i>Eupithecia abbreviata</i>	macro	91	39

Ook werden er enkele bijzonderheden gezien, zoals een aantal **zwartvlekspikkelspanners** (*Menophra abruptaria*) in het zuiden van het land, twee **geelbruine houtuilen** (*Lithophane socia*), twee **donkere winteruilen** (*Conistra ligula*), een **ligusterblokspanner** (*Trichopteryx polycommata*), een **lichtgrijze uil** (*Lithophane ornitopus*), vijf **eikenvoorjaarsuilen** (*Orthosia miniosa*), zes **vroege eikenuilen** (*Agrochola rusticilla*), negen **rozenspanners** (*Earophila badiata*) en drie **gevlamde vlinders** (*Endromis versicolora*). Bij de microvlinders waren er waarnemingen van **diamantborsteltje** (*Acleris cristana*), **smalvleugelspitskopmot** (*Ypsolopha mucronella*), **blauwvlekkaartmot** (*Agonopterix alstromeriana*) en meerdere **berkenplatlijfjes** (*Semioscopis avellanella*, *figuur 3*).

Figuur 3: De berkenplatlijf werd vijf keer gezien in maart.

Nieuwe soortgroepen in het meetnet

Op dit moment zijn we achter de schermen bezig om nieuwe soortgroepen aan het meetnet toe te voegen. Uit de enquête, die we afgelopen najaar onder de tellers hebben gehouden, bleek dat hier voldoende animo voor was. We hebben besloten om schietmotten, bladsprietkevers, gaasvliegen, eendagsvliegen en plooi vleugelwespen (vespidae) toe te voegen. Samen met EIS kenniscentrum insecten en David Tempelman zijn we bezig om dit de komende tijd binnen het meetnet uit te rollen. Het is dus nog niet zover, maar bij deze wel alvast de aankondiging. Het tellen van deze nieuwe soortgroepen is overigens optioneel, net zoals met de microvlinders momenteel ook het geval is. Voor de tellers die graag zo veel mogelijk soorten willen tellen, zijn deze nieuwe soortgroepen wel een mooie toevoeging. Eén van de nieuwe soortgroepen proberen we op korte termijn nog in het meetnet te krijgen. Dit zijn de bladsprietkevers. Aangezien de gewone meikever (een soort uit deze familie) al is begonnen met vliegen, kan deze dit jaar meteen al door de geïnteresseerden ingevoerd worden. Kom je ze nu al tegen in je val? Noteer ze dus vooral zodat je ze met terugwerkende kracht nog in kan voeren. Hieronder een beschrijving van deze familie door onze collega Koen Verhoogt:

Mocht je extra soortgroepen willen tellen, dan kan je dat alvast aan ons doorgeven. Volg hiervoor [deze link](#).

Scarabaeidae, Bladsprietkevers

De bladsprietkevers zijn een heel diverse familie, zowel qua uiterlijk als ecologie. Ze variëren van zwartbruine kevers van maar liefst 4cm die in rottend plantenmateriaal leven, zoals de neushoornkever, tot oranje zwart getekende kevertjes van 4mm die in mest leven zoals het genus *Aphodius*. Het voordeel van deze familie is dat er veel soorten goed op licht afkomen, en vandaar dus ook handig met een vlinderval of op het nachtvlinderlaken te monitoren zijn. De algemeenste soorten die op licht afkomen zijn de roestbruine bladsprietkever en de gewone meikever, twee redelijk grote soorten (1-2cm) en makkelijk te herkennen door de bruine kleur en natuurlijk de grote afgeplatte voelsprietleedjes waar de familie haar naam aan dankt (figuur 4).

Figuur 4: De gewone meikever en de roestbruine bladsprietkever behoren beide tot de bladsprietkevers en zijn algemene bijvangsten in de nachtvlindervallen. De eerste meikevers worden al gezien, maar hebben hun piek in (heel verrassend) mei, terwijl de roestbruine bladsprietkever in juni en juli piekt.

Vlinderbalans 2024 verschenen

Begin april is de Vlinderbalans verschenen. De Vlinderstichting publiceert jaarlijks de Vlinderstand, een overzicht waarin we terugblikken op alle gegevens die jullie hebben verzameld. Welke soorten zien we vooruit gaan en welke achteruit? Sinds 2024 heet deze de Vlinderbalans, en is ook het jaarverslag van de meetnetten vlinders, nachtvlinders, libellen en hommels erin opgenomen. De digitale Vlinderbalans is [hier](#) te downloaden. Wil je de Vlinderbalans liever op papier lezen? De laatste versie is tegen handling- en verzendkosten te verkrijgen in de Vlinderwinkel. Als je hem niet hebt gekregen ondanks het feit dat je meedoet met het meetnet, log in op het [meetnet](#) en kijk bij Instellingen of je adres klopt, en of je “GEEN papieren jaarverslag ontvangen” niet hebt aangevinkt.

Nieuws

Afgelopen periode zijn er ook weer nachtvlinder gerelateerde berichten gepubliceerd:

- [Nieuwe cursus nachtvlinders nu te bestellen via onze website.](#)
- [Vlinders tellen is gezond.](#)
- [Op zoek naar rupsen van het zwart weeskind.](#)

Wetenschappelijk

Afname geur wijst nachtvlinders de deur

Menselijke activiteit heeft het klimaat en de concentratie van vervuilende stoffen in de lucht sterk doen veranderen. Een recente studie heeft aangetoond dat in het antropoceen ontstane oxidanten zoals nitraat (NO₃) en ozon (O₃) zorgen voor een drastische afzwakking van de geur van bloemen. Dit kan problemen opleveren voor de bestuiving van planten in bepaalde regio's omdat het in een verminderd aantal bloembezoeken van nachtelijke bestuivers resulteert (Chan et al., 2024).

Chan JK, Parasurama S, Atlas R, Xu R, Jongebloed UA, Alexander B, Langenhan JM, Thornton JA, Riffell JA. (2024). Olfaction in the Anthropocene: NO₃ negatively affects floral scent and nocturnal pollination. Science 383(6683):607-611. doi: 10.1126/science.adi0858. Epub 2024 Feb 8. PMID: 38330103.

Contact

Landelijk Meetnet Nachtvlinders
Rik Wever, José Kok, Jannes Boers en Jurriën van Deijk
Tel.: 0317 467346
meetnet@vlinderstichting.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Nachtvlinders. Mocht je geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kan je de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij instellingen de optie 'Nieuwsbrief ontvangen' uit te zetten.